

ԼՈՌԻ ՄԱՐԶԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ

Վիճակագրական վերլուծություն*

ՀՏԴ: 02(479.25)

DOI: 10.54503/2953-8092.2025.2(6)-99

ՀԵՂԻՆԵ ՀԱԼԻՎՈՐՅԱՆ, ԿԱՐԵՆ ՄԱՆՈՒՉԱՐՅԱՆ

Լոռու մարզային գրադարան

ORCID: [0009-0002-2941-1260](https://orcid.org/0009-0002-2941-1260)

Սույն ուսումնասիրության մեջ ներկայացվում է Լոռու մարզում գործող գրադարանների գործունեության վիճակագրական և վերլուծական պատկերը: Ուսումնասիրության նպատակն է գնահատել գրադարանների գրքային հավաքածուների համալրման, ընթերցողական ակտիվության, աշխատակիցների կրթական մակարդակի և համայնքային գործունեության արդյունքները: Վերլուծվում են մարզային, քաղաքային, գյուղական և մանկական գրադարանների աշխատանքները, հետազոտվում են գրադարանային ավանդույթները, ֆինանսական և տեխնիկական խնդիրները, ինչպես նաև ընթերցողների սպասարկման և կրթական-մշակութային ծրագրերի իրականացումը:

The goal of this research is to provide a statistical and analytical overview of the activities of libraries operating in the Lori region. The purpose of the study is to assess the results of library book collection development, reader engagement, staff educational preparedness, and community activities. The work of regional, city, rural, and children's libraries is analyzed, examining library

* Հոդվածը ներկայացվել է 02.05.2025, գրախոսվել է 07.09.2025, ընդունվել է տպագրության 11.10.2025:

The article was submitted on 02.05.2025, reviewed on 07.09.2025, accepted for publication on 11.10.2025.

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

traditions, financial and technical challenges, as well as the implementation of reader services and educational and cultural programs.

Բանալի բառեր՝ Լոռու մարզ, գրադարաններ, հավաքածուներ, ընթերցողներ, ավանդական գրադարան, թվային տեխնոլոգիաներ, մարտահրավերներ, գրադարանների պատմություն, վիճակագրություն:

Ինչպես հղել՝ Հալիվորյան, Հ., Մանուչարյան, Կ. (2025), Լոռու մարզի գրադարանները: Վիճակագրական վերլուծություն, *Լրագրու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, 2(6), 99-114. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2\(6\)-99](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2(6)-99)

How to cite (APA style): Halivoryan, H., Manucharyan, K. (2025), Libraries of Lori Province: Statistical Analysis, *Herald of the Armenian Library Association*, 2(6), 99-114. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2\(6\)-99](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2(6)-99)

Ներածություն

Ժամանակակից գրադարանը մշակութային և կրթական հաստատություն է, որի դերը արդի տեղեկատվական հասարակության ձևավորման գործում ընդգծվում է յուրաքանչյուր տարի (ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 2002, 262): Ժամանակակից գիտատեխնիկական առաջընթացի պայմաններում գրադարանների գործունեության ոլորտները զգալիորեն ընդլայնվել են: Տպագիր արտադրանքի հսկայական աճը գրադարանների առջև բազմաթիվ հրատարակությունների ընտրության, մշակման, արդյունավետ պահպանման և ընթերցողներին արագ ու ճիշտ սպասարկելու խնդիր է դրել (ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 1996):

Բնակչության կրթական մակարդակի բարձրացմանը զուգահեռ մեծացել են ընթերցողների պահանջները գիտական, մասնագիտական գրականության և մատենագիտական տեղեկատվության նկատմամբ: Ուստի, գրադարանային գործի ճիշտ և արդյունավետ

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

կազմակերպումը գործուն նշանակություն ունի գիտակից և առողջ հասարակության ձևավորման և կայացման գործում:

Մարզերում մշակութային կյանքի ակտիվացման գործում անվերապահորեն մեծ է մարզային գրադարանների դերը: Դա ամրագրված է առաջին հերթին ՀՀ օրենսդրությամբ. «Մարզային գրադարանը ապահովում է մարզի բնակչության գրադարանային-տեղեկատվական մատչելիությունը, համալրում է գրադարանային տեղեկույթի էլեկտրոնային շտեմարանը, օգտվում է ցանցի հնարավորություններից, ապահովում է մարզի կազմակերպությունների գրադարանային ծառայության մեթոդական, մասնագիտական և տեղեկատվական ծառայությունը»¹: Բոլոր խնդիրներով հանդերձ՝ մարզային գրադարաններն այսօր կարողանում են համակարգել իրենց և համայնքային գրադարանների աշխատանքը, ինչը մեծապես նպաստում է մարզի կրթա-մշակութային կյանքի ակտիվացմանն ու զարգացմանը (ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ, ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ 2023, 404-418):

Ըստ Վիճակագրական կոմիտեի տվյալների՝ 2024 թ. Լոռու մարզում գործել է 48 գրադարան, որոնցից քաղաքային են 13-ը, գյուղական՝ 35-ը, 1-ը՝ Լոռու մարզային գրադարանը: Սույն աշխատանքի նպատակն է ներկայացնել Լոռու մարզում գործող գրադարանների գործունեության ընդհանուր պատկերը տարժամանակյա և համաժամանակյա կտրվածքներով: Քանի որ Լոռու մարզը բավական մեծ է, և բոլոր գրադարանները մեկ հոդվածի սահմանում անհնար է ներկայացնել, առանձնացրել ենք նրանցից մի քանիսը, անդրադարձել ենք այդ գրադարանների ստեղծման պատմությանը, 1988 թ. ավերիչ

¹ ՀՀ օրենքը գրադարանների և գրադարանային գործի մասին, 2012 թ. մարտի 21, հոդված 5:

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

երկրաշարժի ազդեցությանը և ներկա դրությանը: Նվաճումների և ձեռքբերումների կողքին ընդգծել ենք առկա խնդիրները:

Պատմական անդրադարձ

Լոռու մարզի գրադարանային մշակույթի արմատները հասնում են X դար, երբ Սանահինի և Հաղպատի վանական համալիրներում ձևավորվում են ձեռագրատներ: Դրանք ոչ միայն հոգևոր ու կրթական կյանքի կենտրոններ էին, այլև գիտելիքի ստեղծման ու տարածման կարևոր օջախներ:

Գրադարանային գործի զարգացումը Լոռու մարզում առավել տեսանելի է դառնում տարածաշրջանում արդյունաբերության զարգացման համատեքստում: Օրինակ՝ Ալավերդիում 1901 թ. հույն և ֆրանսիացի մասնագետների նախաձեռնությամբ հիմնված գրադարանը նախնական շրջանում ուներ տեխնիկական ուղղվածություն և ծառայում էր պղնձարտադրության ոլորտի մասնագետներին: Խորհրդային կարգերի հաստատումից հետո գրադարանը դառնում է մասսայական գրադարան՝ ընդլայնելով իր գործունեության շրջանակը և դառնալով հանրային կրթամշակութային կենտրոն: 1921-1923 թթ. քաղաքի բոլոր թաղամասերում բացվել են խրճիթ-ընթերցարաններ, որոնք այնուհետև վերածվել են թաղամասային գրադարանների:

Ստեփանավանում գրքի և գրադարանների մշակույթը ձևավորվել է 19-րդ դարի երկրորդ կեսին: 1883 թ. Ստեփանավանի տանուտեր Սարգիս Տեր-Գրիգորյանցը հիմնել է հասարակական ընթերցարան, իսկ 1935 թ., քաղաքում բացվել է նոր գրադարան-ընթերցարանը: Տարիների ընթացքում քաղաքը համալրվել է քաղաքային, շրջանային, մանկական գրադարաններով: 1980 թ. ՀՍՍՀ Կուլտուրայի մինիստրության հրամանով Ստեփանավանում ստեղծվել է գրադարանների կենտրոնացված համակարգ, որը լուծարվել է

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

1996 թ.՝ վերանվանվելով կենտրոնական գրադարան: 2000-2011 թթ. լուծարվել են տեղի թիվ 1 քաղաքային, մանկական 2 գրադարանները: 2011 թվականից քաղաքում գործում է միայն կենտրոնական գրադարանը, որը 2024 թ. վերանվանվել է քաղաքային գրադարան: Այն գործում է վերանորոգված, հարմարավետ շենքում:

Լոռու մարզի գրադարանների շարքում անդրադարձ կատարենք նաև Սպիտակի քաղաքային գրադարանին, որը գործում է 1939 թվականից: Գրադարանի գործունեությունը խափանվել է երկրաշաժի պատճառով, որից հետո վերականգնվել է և գործում է մինչ օրս: Այն եզակի գրադարաններից է, որն ունի թանգարանային բաժին:

Համայնքային գրադարանների գործունեությունն առանձին-առանձին սույն հոդվածի շրջանակում ներկայացնել չենք կարող: Նշենք միայն, որ որոշ համայնքային գրադարաններ ակտիվ են, որոշները՝ պասիվ: Որպես օրինակ՝ առանձնացնենք Մեղրուտ գյուղի գրադարանը (այժմ՝ Գուգարք բնակավայր), որը սկսել է գործել 1948 թվականից: 1978 թ. այն դարձել շրջանային՝ 6 բաժիններով: Գրադարանի շենքն ունի լուսավոր և ընդարձակ սենյակներ, սակայն հրատապ է վերանորոգման հարցը. չկա ջրամատակարարում, կոյուղի, ջեռուցում:

Լոռու մարզի գրադարանային համակարգի կենտրոնը Լոռու մարզային գրադարանն է: Այն գործում է 1975 թվականից, տիպային հարմարավետ շենքում: 1985 թ. կենտրոնական գրադարանը հայ բանաստեղծ Վահան Տերյանի ծննդյան 100-ամյակի առիթով անվանակոչվել է նրա անունով: 1992 թ. վերանվանվել է Վանաձորի կենտրոնական գրադարան, իսկ 2003 թ.՝ Լոռու մարզային գրադարան: 1987 թ. Վանաձորի գրադարանային կենտրոնացված համակարգի մասնաճյուղային գրադարանների բազայի վրա ստեղծվել է «Գրա-

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

դարանների կենտրոնացված բաժնետիրական ընկերություն»-ը այժմ՝ «Հրանտ Մաթևոսյանի անվան Վանաձորի գրադարանների կենտրոնացված համակարգ» ՀՈԱԿ (2010թ. դեկտեմբերի 17-ի թիվ 91 որոշմամբ): 2008 թ. ԳԿՀ ՀՈԱԿ-ի կազմում գործել է 10, 2010-ին՝ 8, 2017-ից՝ 4 գրադարան:

1975 թ. շահագործման է հանձնվել գրադարանի շենքը: Կարճ ժամանակահատվածում այն համալրվել է անհրաժեշտ գույքով և սարքավորումներով: Իր գործունեության ընթացքում այս մշակութային կառույցը վերածվել է ոչ միայն ընթերցողների սպասարկման, այլև գրադարանագիտական և մատենագիտական կենտրոնի:

Գրադարանի գործունեությունն արմատապես փոխվել է 1988 թ. ավերիչ երկրաշարժից հետո, բայց ոչ մի օր փակ չի եղել: Գրադարանային ավանդական բաժիններից բացի, 2003 թ. ստեղծվել են նորերը՝ Գրադարանային գործի ավտոմատացման, էլեկտրոնային սպասարկման և տեղեկատվության, Այլ խմբերի հետ աշխատանքների և սպասարկման բաժիններ: 2007 թվականից այստեղ գործում է Վանաձորի Ամերիկյան անկյունը, որն ակտիվ գործունեություն է ծավալում անգլերեն գրականության սպասարկման և անգլերենի տալիսի գրքերի ակումբների կազմակերպման գործում:

Երկրաշարժից հետո գրեթե 20 տարի գրադարանը գործել է առանց ջեռուցման: 2008 թ. ՀՀ կառավարության օժանդակությամբ Լոռու մարզային գրադարանը հիմնանորոգվել է, վերականգնվել է ջեռուցումը:

Լոռու մարզի գրադարանները, որոնք ձևավորվել են հարուստ պատմամշակութային ավանդույթների հիման վրա, ներկայումս կրթության, գիտության, մշակույթի և հանրային հաղորդակցության բազմաֆունկցիոնալ կենտրոններ են: Դրանց գործունեությունը չի սահմանափակվում միայն գրքային հավաքածուների պահպանմամբ

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

և ընթերցողների սպասարկմամբ, այլև ներառում է տեղեկատվական, կրթամշակութային, սոցիալական և հասարակական կարևոր գործառնություններ: Այս առումով առանձնահատուկ տեղ է զբաղեցնում Լոռու մարզային գրադարանը, որը հայտնի է իր նվիրյալ աշխատակիցներով: Նրանցից մեկը՝ Վերգինե Մխիթարյանը, դարձել է Ստեփան Զորյանի «Գրադարանի աղջիկը» վիպակի գլխավոր հերոսուհին: Այսօր էլ գրադարանի աշխատակիցները ջանք ու եռանդ չեն խնայում՝ մատաղ սերնդի կրթությունն ու դաստիարակությունը ճիշտ կազմակերպելու համար:

Գրադարանների գործունեության կարևոր ուղղություններից է ընթերցանության խթանումը, տեղեկատվական նոր ռեսուրսների ներգրավումը: Հաջողության հասնելու համար տարբեր տարիներին օգտագործվել են դոնոր կազմակերպությունների և դրամաշնորհային ծրագրերի հնարավորությունները: Մասնավորապես, 1990 թ. «Բաց հասարակության ինստիտուտի» օժանդակությամբ Լոռու մարզային գրադարանը համալրվել է շուրջ 5000 ԱՄՆ դոլար արժողությամբ գիտական և ուսումնական գրականությամբ: «Եվրասիա» հիմնադրամի դրամաշնորհի շնորհիվ գրադարանը ձեռք է բերել անհրաժեշտ համակարգչային տեխնիկա և մեծաքանակ գրականություն, ինչի արդյունքում ընդլայնվել են տեղեկատվական ծառայությունների հնարավորությունները:

Լոռու մարզի գրադարանները կարևորում են նաև ընթերցող-գիրք կապի ամրապնդումը՝ կազմակերպելով բազմաբնույթ միջոցառումներ՝ հանրամատչելի զեկուցումներ, սեմինարներ, գրքերի շնորհանդեսներ, կինոդիտումներ և քննարկումներ: Պարբերաբար նշվում են հայ դասական և ժամանակակից գրողների հոբելյաններ, ինչը նպաստում է մշակութային ժառանգության հանրահռչակմանը և ընթերցանության մշակույթի ձևավորմանը: Այս միջոցառումները հատ-

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

կապես կարևոր են աշակերտների և ուսանողների համար՝ հնարավորություն ընձեռելով լրացնել դպրոցում և բուհում ստացած գիտելիքները և զարգացնել հետազոտական ու վերլուծական հմտությունները:

Լոռու մարզային գրադարանը համայնքային գրադարաններին մշտապես պահում է ուշադրության կենտրոնում՝ դիտարկելով դրանք որպես համայնքների մշակութային, կրթական և տեղեկատվական կյանքի կարևոր հենասյուներ: Այդ նպատակով մարզային գրադարանն իրականացնում է բազմաշերտ և համակարգված աշխատանք: Մասնավորապես՝ իրականացնում է մեթոդական ղեկավարում՝ մշակելով ուղեցույցներ, առաջարկություններ և աշխատանքային ծրագրեր համայնքային գրադարանների համար, կազմակերպում են մասնագիտական վերապատրաստումներ, սեմինարներ և աշխատաժողովներ, որոնք նպաստում են գրադարանավարների կարողությունների զարգացմանը և ժամանակակից գրադարանային մոտեցումների կիրառմանը, ապահովում է փորձի փոխանակում և ցանցային համագործակցություն և խթանում համայնքային գրադարանների միջև կապերի ամրապնդումը: Այս կերպ մարզային գրադարանը դառնում է ոչ միայն համակարգող, այլև գործընկեր՝ համայնքային գրադարանների զարգացման ճանապարհին:

Գրադարանը միջազգային համագործակցության շրջանակում արժանացել է նաև օտարերկրյա հյուրերի ուշադրությանը. Մեծ Բրիտանիայի դեսպանի այցի ընթացքում գրադարանին նվիրաբերվել է համաշխարհային դասականների հարյուր հատորանոց անգլալեզու մատենաշար, իսկ ամերիկացի գիտնական Դենի Բաթրֆիլդի կողմից՝ շուրջ 4000 ԱՄՆ դոլարի արժողությամբ ռուսական, արևմտաեվրոպական և ամերիկյան գրականության ընտրանի: Այս

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Նվիրատվությունները զգալիորեն հարստացրել են գրադարանի ֆոնդը և ընդլայնել ընթերցողների հնարավորությունները:

Վերջին տարիներին գրադարանի համալրման հիմնական աղբյուրներն են գնումները և նվիրատվությունները, ինչպես նաև համագործակցությունը տարբեր հրատարակչությունների հետ: Միևնույն ժամանակ, գրադարանի ամենախնդրահարույց հարցերից մեկը շարունակում է մնալ պարբերական մամուլի համալրումը, ինչը հանգեցնում է ընթերցողների պահանջների ոչ լիարժեք բավարարմանը:

Այս բազմակողմանի գործունեության շնորհիվ Լոռու մարզային գրադարանը մի քանի անգամ ճանաչվել է լավագույնը՝ գրանցելով բարձր ցուցանիշներ: 2025 թ. դրությամբ գրադարանի գրքային ֆոնդը կազմում է 355.824 միավոր, ընթերցողների թիվը՝ 11.650, հաճախումները՝ 155.111, տացքը՝ 209.232, ինչը վկայում է գրադարանի կայուն պահանջարկի և հանրային նշանակության մասին:

Լոռու մարզի քաղաքային և համայնքային գրադարանների գործունեությունը ևս պետք է դիտարկել ձեռքբերումների ու խնդիրների համադրության մեջ: Ալավերդի քաղաքում մինչ 1990-ականները գործել է 14 գրադարան, որոնց մեծ մասը հետագայում փակվել է: Ներկայում գործում են երկու գրադարաններ՝ Հ. Թումանյանի անվան քաղաքային և Հրանտ Մաթևոսյանի անվան գրադարանները: Փակված գրադարանների գրքային ֆոնդը բաշխվել է այս երկու գրադարանների միջև: Հ. Թումանյանի անվան գրադարանը նախկինում տեղակայված է եղել քաղաքի մշակույթի տանը: 2005 թ. «Վալլեքս Գրուպ» ընկերությունը գնել է մշակույթի տունը, և գրադարանը տեղափոխվել է հարակից շենք՝ Ալավերդու մշակույթի պալատ, ուր գործունեություն է ծավալում առ այսօր: Այս շենքը նույնպես պատկանում է «Վալլեքս Գրուպ» ընկերությանը: Մեկ դարի պատմու-

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

թյուն ունեցող գրադարանն ունի վերանորոգման կարիք և չունի սեփական տարածք:

Ստեփանավանի քաղաքային գրադարանը գործում է վերանորոգված և հարմարավետ շենքում և իր գործունեությամբ օրինակելի մոդել է մարզի համար: Այն բավարարում է բնակչության տարբեր խմբերի պահանջները, իրականացնում է կրթական և մշակութային բազմաբնույթ ծրագրեր, ունի «Արմատ» ինժեներական լաբորատորիա, երիտասարդական կենտրոն, կազմակերպում է անվճար դասընթացներ և հանդիպումներ մշակույթի գործիչների հետ: 2025 թ. հունվարի 1-ի դրությամբ գրքային ֆոնդը կազմում է 97.030 միավոր գրականություն, ընթերցողների թիվը՝ 2827, հաճախումը՝ 26.615, տացքը՝ 52.719:

Սպիտակի քաղաքային գրադարանը, որը վերականգնվել է երկրաշարժից հետո, ունի նաև թանգարանային բաժին և ակտիվ մշակութային կյանք: Այն համագործակցում է բազմաթիվ կրթական և հասարակական կազմակերպությունների հետ, կազմակերպում է մրցույթներ, փառատոներ, գրական երեկոներ և կրթաճանաչողական միջոցառումներ: Ֆինանսական սահմանափակումների պատճառով այստեղ ևս դժվարությամբ է ապահովում գրքային ֆոնդերի շարունակական համալրումը, և այդ բացը հաճախ լրացվում է գրքերի նվիրատվության ակցիաներով: Ըստ 2024 թ. տվյալների՝ գրադարանային հավաքածուն կազմում է 48.235 միավոր գրականություն, ընթերցողների թիվը՝ 4071, տացքը 75.625, հաճախումների թիվը՝ 61.230:

Գյուղական համայնքներում գործող գրադարանները կարևոր դեր են խաղում համայնքային մշակութային կյանքի պահպանման գործում, սակայն ունեն շենքային և ենթակառուցվածքային լուրջ

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

խնդիրներ՝ ջեռուցման, ջրամատակարարման և վերանորոգման բացակայության պայմաններում:

Ընդհանուր առմամբ կարելի է եզրակացնել, որ Լոռու մարզի գրադարանները վերջին տարիներին արձանագրել են զգալի առաջընթաց՝ ինչպես գրքային ֆոնդերի համալրման, այնպես էլ կրթամշակութային միջոցառումների կազմակերպման ոլորտներում: Միևնույն ժամանակ, շենքային պայմանների բարելավման, պարբերական մամուլի ապահովման, ֆինանսավորման կայուն մեխանիզմների և թվայնացման գործընթացների խորացման անհրաժեշտությունը շարունակում է մնալ արդի մարտահրավեր: Չնայած այդ խնդիրներին՝ Լոռու մարզի գրադարանները շարունակում են ակտիվորեն նպաստել հանրության տարբեր շերտերի ընթերցողական պահանջարկների բավարարմանը՝ պահպանելով իրենց դերը որպես տարածաշրջանի մտավոր և մշակութային զարգացման կարևոր հիմնասյուներ:

Վիճակագրական վերլուծություն

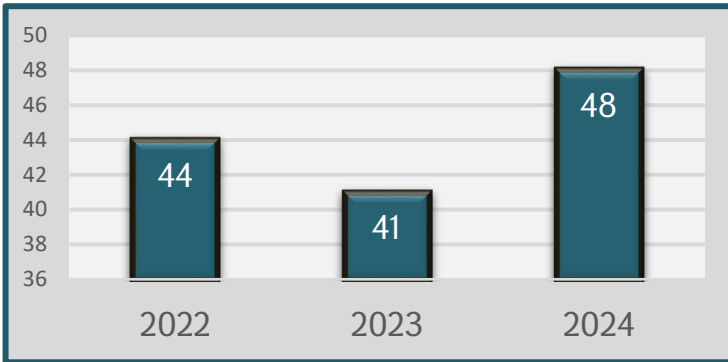
Վերը նշված տվյալները խոսում են գրադարանների ակտիվության և հասարակական տարբեր ոլորտների վրա ունեցած ազդեցության մասին, սակայն առկա խնդիրներն ու մարտահրավերները ստիպում են պարբերաբար վերլուծել գրադարանների գործունեությունը՝ ավելի լավ արդյունքի հասնելու համար: Սույն ուսումնասիրության շրջանակում ներկայացնում ենք որոշ վիճակագրական տվյալներ, որոնք վերցվել են ՀՀ վիճակագրական պետական կոմիտեի հաշվետվություններից:

Մեզ հետաքրքրել են միայն Լոռու մարզի գրադարանների քանակին ու տեսակներին առնչվող վիճակագրական տվյալները, այդ պատճառով ընթերցողների թվաքանակին, տացքին, հաճախումներին և այլ հարցերին առնչվող տվյալներն այստեղ չենք ներկայաց-

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Նում՝ նպատակ ունենալով հետազայում ավելի մանրակրկիտ անդրադառնալ այդ խնդիրներին: Համեմատել ենք 2022-2024 թթ. արդյունքները: Ըստ այդմ՝ պատկերը հետևյալն է:

Լոռու մարզում գործող գրադարանների քանակը².

Ինչպես տեսնում ենք, 2022 թ. Լոռու մարզում գործել է 44, 2023 թ. 41, 2024 թ.՝ 48 գրադարան: Ներկայացված տվյալները ցույց են տալիս, որ 2022–2024 թթ. ընթացքում Լոռու մարզի գրադարանային ցանցը փոփոխությունների է ենթարկվել: 2020–2021 թթ. համավարակի և հետպատերազմյան սոցիալ-տնտեսական դժվարությունների ֆոնին 2022 թ. տվյալը փաստում է, որ մարզում հնարավոր է եղել պահպանել հիմնական ենթակառուցվածքը, ինչը չենք կարող ասել 2023 թ. մասին, երբ դադարել է գործել 3 գրադարան: Սա մարզի համար մեծ թիվ է: 2024 թ., սակայն, գրադարանների թիվը կտրուկ ավելացել է, ինչը դրական շրջադարձ է մարզի բնակչության համար: 2023 թ. արձանագրված նվազումը ժամանակավոր բնույթ է

² Բոլոր տվյալները վերցվել են Վիճակագրական պետական կոմիտեի հաշվետվություններից <https://statbank.armstat.am/> (11.10.2025)

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

կրել, իսկ 2024 թ. աճը վկայում է համակարգի վերականգնման և զարգացման հնարավորությունների մասին:

Լոռու մարզում գործող գրադարաններն՝ ըստ տեսակների.

	2022	2023	2024
Մարզային	1	1	1
Քաղաքային	21	14	12
Գյուղական	22	26	35

Մարզային գրադարանը համակարգող, մեթոդական և կենտրոնական կառույց է և չի ենթարկվում կառուցվածքային փոփոխությունների: Այն շարունակում է կատարել իր հիմնական գործառնությունները՝ անկախ վարչական կամ ֆինանսական տատանումներից, քանի որ ունի պետական կարգավիճակ, համակարգող դեր և կայուն ֆինանսավորում:

Քաղաքային գրադարանների թիվը 2023 թ. կտրուկ նվազել է, ապա 2024 թ. գրեթե վերականգնվել: 2023 թ. նվազումը պայմանավորված է ֆինանսական խնդիրներով և համայնքների խոշորացման գործընթացով, որի արդյունքում որոշ քաղաքային գրադարաններ ներառվել են միասնական գրադարանային համակարգերի: 2024 թ. մի շարք գրադարաններ վերաբացվել են կամ վերագրանցվել, ակտիվացել է մարզի մշակութային կյանքը, ինչն իր հերթին ենթադրում է գրադարանների ավելացում: Ամենակարևորը, սակայն, պետական մարմինների մոտեցումն է:

Գյուղական գրադարանների պարագայում գրադարանների թիվը մարզում միայն աճել է, ինչն ուրախալի փաստ է: Նշենք նաև, որ 2022-2024 թթ. Լոռու մարզում գրադարանների ընդհանուր աճը

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

հիմնականում ապահովվել է գյուղական գրադարանների քանակի ավելացման հաշվին:

Ամփոփում

Սույն ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ Լոռու մարզի գրադարանային համակարգը, ձևավորվելով հարուստ պատմամշակութային ավանդույթների հիման վրա, այսօր գտնվում է փոփոխվող, բայց ընդհանուր առմամբ կենսունակ և զարգացման ներուժ ունեցող վիճակում: Վերլուծված պատմական, գործառության և վիճակագրական տվյալները թույլ են տալիս եզրակացնել, որ գրադարանները մարզում շարունակում են կատարել ոչ միայն դասական տեղեկատվական, այլև կրթական, մշակութային և հասարակական կարևոր առաքելություն:

2022–2024 թթ. վիճակագրական պատկերը վկայում է գրադարանների թվաքանակի տատանումների, սակայն ոչ անկման մասին: 2023 թ. գրանցված նվազումը կրում է ժամանակավոր և հիմնականում վարչատարածքային ու ֆինանսական բնույթ, մինչդեռ 2024 թ. արձանագրված աճը վկայում է համակարգի վերականգնման և պետական ու համայնքային մակարդակներում գրադարանների դերի վերարժևորման մասին: Հատկապես կարևոր է այն հանգամանքը, որ գրադարանների ընդհանուր աճը հիմնականում ապահովվել է գյուղական գրադարանների թվի ավելացման հաշվին, ինչը խոսում է մշակութային ծառայությունների տարածքային հավասարակշռման և գյուղական համայնքների կրթամշակութային կյանքի պահպանմանն ուղղված մոտեցման մասին:

Մարզային գրադարանը, ունենալով կայուն կարգավիճակ և համակարգող դեր, հանդես է գալիս որպես ամբողջ համակարգի առանցքային օղակ՝ նպաստելով քաղաքային և համայնքային գրադարանների մասնագիտական և մեթոդական աջակցությանը:

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Օգտագործված գրականության ցանկ (References)

ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 2002 – ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 2002 – Զարգարյան, Տ. (2002), *Թվային գրադարաններ*, Երևան, Հեղ. հրատ., 168 [Zargaryan, T. (2002), *Tvayin Gradaranner*, Yerevan, Hegh. Hrat., 168];

ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 1996 – Զարգարյան, Տ. (կազմ.) (1996), *Գրադարանները փոփոխվող աշխարհում: Նոր տեխնոլոգիաներ համագործակցության նոր ձևեր: Մեթոդական ձեռնարկ*, կազմ.՝ Տ. Զարգարյան, Ա. Շիրինյան, Կ. Խաչատրյան, Հ. Ավետիսյան, Երևան, 68 [Zargaryan, T. (1996), *Gradaran-nery Popokhvogh Ashkharum. Nor Tekhnologianer Hamagortsakts'utyan Nor Dzever. Metodakan Ughets'uyts'*, T. Zargaryan, A. Shirinyan, K. Khachaturyan, H. Avetisyan, Yerevan, 68];

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ, ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ 2023 – Մուրադյան, Պ., Գրիգորյան, Մ., Մարգարյան գրադարանների զարգացման միտումները, *Գավառի պետական համալսարանի գիտական հոդվածների ժողովածու* (Երևան), 14, 404-418 [Muradyan, P., Grigoryan, M. (2023), Development Trends of Regional Libraries, *Collection of Scientific Articles of Gavar State University* (Yerevan), 14, 404-418];

LIBRARIES OF LORI PROVINCE:

Statistical Analysis

HEGHINE HALIVORYAN, KAREN MANUCHARYAN

Lori regional library

Keywords: Lori Region, Libraries, Collections, Readers, Traditional Library, Digital Technologies, Challenges, History of Libraries, Statistics.

This study shows that the library system of Lori Region, formed on the basis of rich historical and cultural traditions, is today in a changing but overall viable state with development potential. The analyzed historical, functional, and statistical data allow us to conclude that libraries in the region continue to perform not only classical informational functions but also important educational, cultural, and social roles.

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

The statistical picture for 2022–2024 indicates fluctuations in the number of libraries, but not a decline. The decrease recorded in 2023 is temporary and mainly due to administrative and financial factors, while the growth observed in 2024 reflects the system's recovery and the renewed appreciation of libraries' role at both the state and community levels. Particularly important is the fact that the overall growth in libraries was primarily driven by an increase in the number of rural libraries, indicating an approach aimed at balancing access to cultural services across the region and preserving the educational and cultural life of rural communities.

The regional library, with its stable status and coordinating role, functions as a central hub of the entire system, contributing to the professional and methodological support of urban and community libraries.